

Ruh Sağlığı Alanında Çalışan Psikologların Rol, İşlev ve Eğitimleri Hakkında İlgili Tıp Doktorlarının Kanı ve Tutumları

Dr. Sedat TOPÇU
Hacettepe Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Yıldız KUZGUN
A.Ü. Eğitim Fakültesi,
Eğitimde Psikolojik
Hizmetler Bölümü

Türkiye'de psikoloji biliminin en geniş uygulama olanağı bulduğu alanların başında ruh sağlığı gelmektedir. 1960'lerden itibaren Türkiye'nin Batı'ya daha çok açılması ve buralardan izlenimler edinen psikiyatriların modern psikiyatriyi Türkiye'ye getirme arzuları, ruh sağlığı hizmetlerinde klinik psikolojiye, dolayısıyla psikoloğa yaygın olarak yer verilmesinde rol oynamıştır.

Ancak, gelişme ve değişme sürecini henüz tamamlayamamış bu kurumlarda psikoloğun rol ve işlevi, psikiyatriların tanımlamalarına ve yönlendirmelerine bağlı kalmış ve psikologlar kendileri için uygun görülen alanlarda çalışma olanağı bulmuşlardır. Ülkemizde mezuniyet sonrası psikoloji eğitiminin kısıtlı olmasının da katkıda bulunduğu bu durum nedeniyle psikologlar, o alanda bilgi ve deneyimleri aranmaksızın, kimi kez rehabilitasyon hizmetlerinde, kimi kez uğraş tedavisinde, kimi kez çocuk veya adli psikiyatri servislerinde görevlendirilmişler ve bu uygulama giderek psikologların hemen her türde sağlık kurumuna atanmaları ile sonuçlanmıştır.

Öztürk'ün dergimizde (1) yakın zamanlarda yayınlanan bir makalesinde, temel psikoloji eğitiminden sonra ek bir öğrenim görmeden değişik kurumlarda görevlendirilen psikologların nasıl «görev ve yetki» sorunları ile karşılaşmışları, bir çok sağlık kuruluşunda sorum-

luların psikologlara çalışabilecekleri bir iş alanı bulmakta güçlük çektikleri, görev verilince de psikologların «yetersiz ve güvensiz» kaldıkları gerçeği dramatik olarak gözler önüne serilmektedir. Öztürk makalesinde gözlemlerini şöyle ifade etmektedir :

«... bir üniversite psikiyatri kliniğinde görev alan 6-7 kişilik genç psikologlar kümesi, yıllarca ne yapabileceklerini bilememenin güvensizliği ve mutsuzluğu içinde kalmışlar, psikolojiden hemen hiç bir şey anlamayan genç hekim asistanların yanında bile kendilerini yetersiz ve yetkisiz bulmuşlardır.»

Bu gözlemler, günümüzde ruh sağlığı hareketlerinin gelişmesine paralel olarak, psikologların rol ve işlevleri hakkında görüşlerin değişmekte olduğuna ve psikologlardan çeşitli ruh sağlığı alanlarında artık kendi spesifik bilgi ve becerileri ile katkılarının beklendiğine işaret etmektedir. Bu beklentilerin ne ölçüde karşılandığının bilinmesi ve eleştirilerin açıklığa kavuşturulabilmesi, ilgili tıp doktorlarının birlikte çalıştıkları psikologların rol ve işlevlerine ilişkin kanılarının saptanmasıyla olanaklıdır. Bu kanılar, klinik psikolojinin içinde bulunduğu bugünkü durumunu yansıtabileceği gibi, bu meslek kolunun gelişmesi yönünde gerekli adımların atılmasını kolaylaştıracaktır. Burada sunulan bu araştırma bu amaca yönelik bir çalışmadır.

Bu araştırma *Psikologlar Derneği'nin* sağladığı parasal destek ile gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, araştırmanın bir çok aşamasında katkısı bulunan *Dr. Perin Uçman'a* ilk taslağı okuyarak değerli görüş ve önerilerini esirgemeyen *Doç. Dr. Işık Savaşır'a* ve bir kısım verinin çözümlenmesinde bilgisayardan yararlanma olanağı sağlayan *Uzm. Hacer Kutuk'a* minnetle teşekkür eder.

YÖNTEM

Bu amaçla, benzer araştırmalar gözden geçirilerek (2,3) bir Bilgi Toplama Formu hazırlanmıştır. Formda, psikologların mesleki faaliyet ve eğitimlerine ilişkin kanlı araştırılan 14 soruya ek olarak, psikologlar hakkında genel bazı inanışları içeren bir tutum ölçeğine de yer verilmiştir. Sorular 5 (örn : ölçek değeri 5 tümüyle taraftar, 1 tümüyle karşı kanıda olan değerlendirmeye işaret eder) ve 4 aralıklı (örn : 4 çok yeterli, 1 hiç yeterli değil şeklindeki değerlendirmeye işaret eder) bir ölçek üzerinde değerlendirmeye olanak verecek biçimde düzenlenmiştir. Ölçeğin işlerliğini belirlemek için, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümünde, 10 psikiyatrardan oluşan bir grup üzerinde bir ön-çalışma yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre ölçek maddeleri tek-

rar düzenlenmiştir.

Bilgi Toplama Formu, psikiyatri ve nöroloji alanlarında çalışan, ad ve adresleri 1976 ve 1979 Nöro-Psikiyatri Kongre Kitaplarından saptanan 200 hekime postalanmış ve 50 kadar form da elden dağıtılmıştır. Formların geri gönderilmesi için üzerinde adres bulunan ve pullanmış bir zarf da ilişik olarak gönderilmiştir.

SONUÇLAR

Toplam 82 hekim (% 32.4) formları doldurarak geri göndermiştir. 4 adet form yanlış ve eksik doldurulduğundan iptal edilmiş ve burada sunulan veriler kalan 78 formdan elde edilmiştir.

Örneklem Grubu : Örneklem grubunun özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1
Örneklem Grubunun Özellikleri

| Özellik | n | % | Özellik | n | % |
|------------------------------|----|------|---------------------------|----|------|
| Cinsiyet | | | Uzmanlık Alanı : | | |
| Kadın | 12 | 15.4 | Psikiyatri | 46 | 59.0 |
| Erkek | 66 | 84.6 | Nöro-Psikiyatri | 14 | 17.9 |
| Çalışılan Kurum : | | | Nöroloji | 10 | 12.8 |
| Üniversite Hastanesi | 43 | 55.1 | Çocuk Psikiyatrisi | 2 | 2.6 |
| Genel Hastane | 26 | 33.3 | Psikoloji ve Psikiyatri | 1 | 1.3 |
| Akıl Hastanesi | 4 | 5.1 | Fizik Tedavi | 1 | 1.3 |
| Mediko - Sosyal Merkezi | 2 | 2.6 | Belirtmeyen | 4 | 5.1 |
| Ruh Sağlığı Dispanseri | 1 | 1.3 | Psikiyatri Yaklaşımları : | | |
| Serbest | 2 | 2.6 | Psikodinamik | 22 | 28.2 |
| Çalıştığı Kurumda Psikolog : | | | Psikobiyolojik | 19 | 24.4 |
| Var | 65 | 85.5 | Eklektik | 12 | 15.4 |
| Yok | 11 | 14.5 | Deskriptif | 9 | 11.5 |
| Meslek Ünvanı : | | | Davranışçı | 4 | 5.1 |
| Uzman Dr. | 36 | 46.2 | Rogerian | 1 | 1.3 |
| Asistan Dr. | 16 | 20.5 | Diğer : Organo-Dinamik | 1 | 1.3 |
| Klinik Şefi | 11 | 14.1 | Diyalektik-Materyalist. | 1 | 1.3 |
| Bölüm Başkanı | 4 | 5.1 | Belirtmeyen | 9 | 11.5 |
| Prof. Dr. | 7 | 9.0 | | | |
| Doç. Dr. | 4 | 5.1 | | | |

Bu tablodan da görülebileceği gibi örneklem grubunun % 84.6'sı erkek, % 15.4'ü kadın doktorlardan oluşmakta ve bunların % 55.1'i üniversite hastanesi, % 33.3'ü genel hastanelerde, % 6.4'ü akıl hastanesi ve ruh sağlığı dispanserinde, % 5.2'si mediko - sosyal merkezinde ve serbest çalışmaktadır. Yaş ortalaması 42.6'dır ve yaş uzamı 24 - 70 arasındadır. Meslek ünvanlarına göre, % 46.2'si Uzman Dr., %

20.5'i Asistan Dr., % 19.2'si Klinik Şefi veya Bölüm Başkanı, % 14.1'i Prof. Dr. veya Doç. Dr. olduklarını bildirmişlerdir.

Uzmanlık alanlarına göre, % 61.6'sı yetişkin ve çocuk psikiyatrisi, % 17.9'u nöro-psikiyatri ve % 12.8'i nöroloji alanlarına ayrılmaktadır; % 85.5 oranında doktorun halen görev yaptığı kurumda psikologlar da çalışmaktadır.

Psikiyatri yaklaşımları açısından, % 28.2'si Psikodinamik, % 24.4'ü Psikobiyolojik, % 15.4'ü Eklektik, % 11.5'i Deskriptif ve % 5.1'i Davranışçı yaklaşıma bağlı olduklarını bildirmişlerdir.

Bu sonuçlar, örneklem gurubunun psikologların genellikle birlikte çalıştıkları hekim gurubunu yeterli ölçüde temsil ettiğini göstermektedir.

Uygulama ile İlgili Kanılar : Hekimlerin, psikologların daha çok hangi sağlık kurumlarında çalışmalarına taraftar olduklarını ortaya çıkarmak için sorulan soruya alınan cevaplara uygulanan «Chi-square» testi, taraftar ya da karşı olmanın kurumun özelliğine bağlı olduğuna işaret etmektedir (X^2 : 119.56 s.d : 8 P <

.001). Buna göre, örneklem gurubunun en çok taraftar olduğu kurumların başında bir akıl hastanesinin psikiyatri servisleri ile ruh sağlığı dispanseri, gündüz hastanesi ve rehabilitasyon merkezleri gelmektedir. Daha az taraftar olunan sağlık kurumları, genel bir hastane içinde sadece psikiyatri servisi ile sanatoryum, doğumevi ve onkoloji hastanesi gibi özel ihtisas hastanelerdir. Genel bir hastanenin herhangi bir tıbbi servisi ile genel bir hastane içinde sadece nöroloji ve nöroşürirji servislerinde psikologların çalışmalarına taraftar veya karşı olma bakımından kesin bir tavır saptamakla birlikte, bu kurumlar sıralamanın en sonunda yer almışlardır. Sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2
Psikologların Çalışmalarına Taraftar / Karşı Olunan Kurumlar

| Kurum | Taraftar | | Kararsız | | Karşı | | Ölçek Değ. Ortalaması |
|--|----------|------|----------|------|-------|------|-----------------------|
| | n | % | n | % | n | % | |
| (a) Bir akıl hastanesinin Psikiyatri Servisleri, | 76 | 98.7 | 1 | 1.3 | — | — | 4.75 |
| (b) Ruh Sağlığı Dispanseri, Gündüz Hastanesi, Rehabilitasyon Merkezi | 75 | 98.7 | 1 | 1.3 | — | — | 4.68 |
| (c) Genel bir hastane içinde sadece psikiyatri servisi | 62 | 83.8 | 2 | 2.7 | 10 | 13.5 | 4.23 |
| (d) Özel İhtisas Hastaneleri (örn : Sanatoryum, Onkoloji Hst., Doğumevi vb.) | 53 | 74.6 | 8 | 11.3 | 10 | 14.1 | 3.69 |
| (e) Genel bir hastanenin herhangi bir tıbbi servisi | 33 | 47.1 | 10 | 14.3 | 27 | 38.6 | 4.09 |
| (f) Genel bir hastane içinde sadece nöroloji ve nöroşürirji servisleri | 33 | 46.5 | 7 | 9.8 | 31 | 43.7 | 2.91 |

X^2 : 119.56 s.d: 8 P < .001 (a ve b maddeleri birleştirilmiştir)

Psikologların klinik faaliyetlerine ilişkin soruya alınan cevaplar test uygulama ve rapor hazırlamanın, onların birincil işlevi olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu işlev aynı zamanda, hekimlerin yapılmasına en çok ihtiyaç duyduklarını bildirdiği ve psikologların kendilerinin de en çok ilgilendiklerine inandıkları bir meslek faaliyeti olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma faaliyetleri, psikologlar için önemli işlev olarak görülmesi ve hekimlerin, psikologlar tarafından yapılmasına ihtiyaç duyduklarını bildirmeleri açısından 2. sırada

yer almakta ve bunu psikoterapi izlemektedir. Öykü alma (görüşme), hekimlere göre psikologların önemli işlevleri arasında ve psikologların yapmasına ihtiyaç duyulan bir mesleki faaliyet olarak en son sırada yer almıştır. Örneklem gurubu, psikologların kendilerinin, araştırma (X^2 : 17.20, s.d: 2, P < .001), Öğretim (X^2 : 19.49, s.d: 2, P < .001) ve Bilimsel Danışmanlık (X^2 : 16.92, s.d: 2, P < .001) faaliyetlerine az ya da hiç önem vermedikleri kanısındadır. Sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3
Örnekleme Grubunun Psikologların Mesleki Faaliyetleri Hakkında Üç Farklı Açıdan Kavramları

| Faaliyet | Çok | | Orta Ölçüde | | Az veya Hiç | | X ² | P < | Ölçek D. Ortalaması |
|--|-----|------|-------------|------|-------------|------|----------------|------|---------------------|
| | n | % | n | % | n | % | | | |
| (A) Psikologların Önemli | | | | | | | | | |
| Görülen Faaliyetleri : | | | | | | | | | |
| Test Uygulama ve Rapor | 71 | 91.0 | 7 | 9.0 | — | — | — | — | 3.91 |
| Araştırma | 49 | 67.1 | 23 | 31.5 | 1 | 1.4 | 47.46 | .001 | 3.65 |
| Psikoterapi | 34 | 47.2 | 33 | 45.8 | 5 | 7.0 | 22.58 | .001 | 3.38 |
| Bilimsel Danışmanlık | 36 | 50.0 | 28 | 38.9 | 8 | 11.0 | 17.33 | .001 | 3.38 |
| Öğretim | 32 | 44.5 | 33 | 45.8 | 7 | 9.7 | 18.08 | .001 | 3.31 |
| Öykü Alma (Görüşme) | 32 | 45.7 | 22 | 31.4 | 16 | 22.0 | 5.60 | — | 3.16 |
| X ² : 72.40 s.d : 10 P < .001 | | | | | | | | | |
| (B) Psikologlardan İhtiyaç | | | | | | | | | |
| Duyulan Faaliyetler : | | | | | | | | | |
| Test Uygulama ve Rapor | 68 | 87.2 | 9 | 11.5 | 1 | 1.3 | 102.99 | .001 | 3.86 |
| Araştırma | 44 | 62.0 | 25 | 35.2 | 2 | 2.8 | 37.38 | .001 | 3.60 |
| Psikoterapi | 37 | 52.1 | 26 | 36.6 | 8 | 11.3 | 18.11 | .001 | 3.37 |
| Öğretim | 29 | 42.0 | 31 | 45.0 | 9 | 13.0 | 12.87 | .005 | 3.26 |
| Bilimsel Danışmanlık | 28 | 40.6 | 29 | 42.0 | 12 | 17.4 | 7.91 | .025 | 3.20 |
| Öykü Alma (Görüşme) | 28 | 39.4 | 28 | 39.4 | 15 | 21.1 | 4.76 | — | 3.06 |
| X ² : 59.83 s.d : 10 P < .001 | | | | | | | | | |
| (C) Psikologların Kendilerinin | | | | | | | | | |
| İlgi Duydukları Faaliyetler | | | | | | | | | |
| Test Uygulama ve Rapor | 49 | 70.0 | 15 | 21.4 | 6 | 8.6 | 44.09 | .001 | 3.60 |
| Psikoterapi | 33 | 49.3 | 16 | 23.9 | 18 | 26.8 | 7.73 | .025 | 3.09 |
| Öykü Alma (Görüşme) | 23 | 38.3 | 18 | 30.0 | 19 | 31.7 | 70 | — | 2.98 |
| Araştırma | 8 | 13.3 | 18 | 30.0 | 34 | 56.7 | 17.20 | .001 | 2.35 |
| Öğretim | 11 | 16.4 | 17 | 25.4 | 39 | 58.2 | 19.49 | .001 | 2.30 |
| Bilimsel Danışmanlık | 9 | 15.3 | 16 | 27.1 | 34 | 57.6 | 16.92 | .001 | 2.29 |
| X ² : 87.83 s.d : 10 P < .001 | | | | | | | | | |

Psikolojik test uygulama faaliyetinin önemi, bu testlerin farklı klinik alanlarda yararlı olduğuna inanılmasıyla da ilgilidir. Bu amaçla, Bilgi Toplama formunda yer alan bir soruya alınan cevaplar, psikolojik testlerin ayırıcı tanıda çok ve orta ölçüde yararlı olarak görül-

düğünü (X²: 19.82 s.d : 2 P < .001) fakat hastanın yatırılmasında az veya hiç bir değere sahip olmadığı şeklinde değerlendirildiğini (X² 34.24 s.d : P P < .001) göstermektedir. Sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4
Psikolojik Testlerin Yararlı Görüldüğü Klinik Alanlar

| Klinik Alan | Çok Yararlı | | Orta Ölç. Yararlı | | Az veya Hiç Yararlı Değil | | X ² | P < | Ölçek Değ. Ortalaması |
|-----------------------------|-------------|------|-------------------|------|---------------------------|------|----------------|------|-----------------------|
| | n | % | n | % | n | % | | | |
| Ayırıcı Tanıda | 30 | 39.0 | 39 | 50.6 | 8 | 10.4 | 19.82 | .001 | 3.26 |
| İyileşmenin Belirlenmesinde | 21 | 29.2 | 39 | 54.2 | 12 | 16.7 | 15.75 | .001 | 3.11 |
| Tedavinin Planlanmasında | 19 | 25.7 | 41 | 55.4 | 14 | 18.9 | 16.73 | .001 | 3.07 |
| Taburculuğa karar vermede | 6 | 8.7 | 28 | 40.6 | 35 | 50.7 | 19.91 | .001 | 2.43 |
| Yatırmaya Karar vermede | 6 | 9.0 | 17 | 25.4 | 44 | 65.6 | 34.24 | .001 | 2.24 |

X²: 47.23 s.d : P < .001

Psikologların Mesleksel Yeterlilik ve Eğitimleri ile İlgili Kanıtlar: Lisans, Bilim Uzmanlığı (Master) ve Doktora Diplomalı psikologların, klinik faaliyetlerde ne ölçüde yeterli görüldüklerini saptamak için sorulan soruya

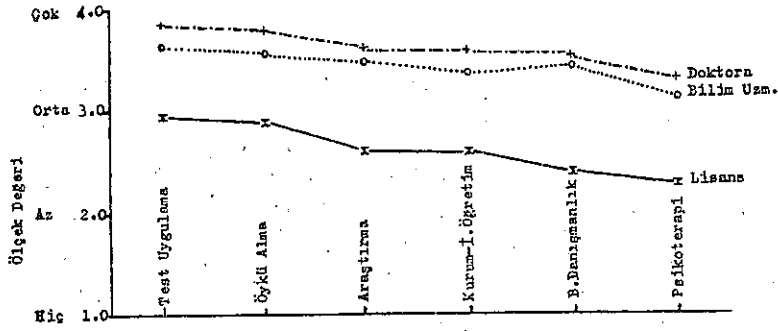
alınan cevapların, her bir eğitim düzeyinde ve farklı faaliyet alanlarına göre ölçek ortalamaları arasındaki farkları, Varyans Analizi yöntemi ile .001 düzeyinde manidar bulunmuştur (Tablo 5).

Tablo 5
Psikologların Eğitim Düzeylerine Göre Mesleksel Faaliyetlerde Yeterlilikleri Hakkındaki Kanıtların Karşılaştırılması

| Faaliyet | Lisans Dip. Psikologlar | Master Dip. Psikologlar | Doktora Dip. Psikologlar | F | s.d | P < |
|------------------------|-------------------------|-------------------------|--------------------------|-------|-------|------|
| | Ölçek Değeri Ortalaması | Ölçek Değeri Ortalaması | Ölçek Değeri Ortalaması | | | |
| Test Uygulama ve Rapor | 2.92 | 3.59 | 3.78 | 15.71 | 2/132 | .001 |
| Öykü Alma (Görüşme) | 2.88 | 3.52 | 3.71 | 13.99 | 2/116 | .001 |
| Araştırma | 2.55 | 3.42 | 3.56 | 22.93 | 2/115 | .001 |
| Kurum-İçi Öğretim | 2.56 | 3.35 | 3.52 | 16.78 | 2/115 | .001 |
| Bilimsel Danışmanlık | 2.36 | 3.39 | 3.40 | 18.20 | 2/111 | .001 |
| Psikoterapi | 2.25 | 3.06 | 3.23 | 13.92 | 2/117 | .001 |

Tablo 5'den de görülebileceği gibi, hekimler, Lisans Diplomalı psikologların, Bilim Uzmanlığı ve Doktora Diplomalı Psikologlara göre, Test Uygulama ve Rapor Hazırlama, Öykü

Alma, Araştırma, Kurum-İçi Öğretim, Bilimsel Danışmanlık ve Psikoterapi faaliyetlerinde daha az yeterli oldukları kanısındadırlar. Bu sonuçlar Şekil 1'de grafik ile de gösterilmiştir.



Faaliyet Alanları
Şekil 1. Farklı Eğitim Düzeylerinde Psikologların Değişik Mesleksel Faaliyetlerde Yeterlilikleri Kanısı

Bu sonuçla ilişkili olarak, örneklem grubunun % 53.3'nün psikologların klinikte çalışabilmeleri için en az Bilim Uzmanlığı veya Doktora düzeyinde eğitime sahip olmaları gerektiği kanısında olduğu, Bilim Uzmanlığı veya

Doktora düzeyinde mezuniyet sonrası eğitimin, Lisans veya Akademik olmayan Mesleksel Eğitime tercih edildiği bulunmuştur ($X^2: 14.48$ s.d: 2, $P < .001$). Bu sonuçla ilgili Tablo 6 aşağıdadır.

Tablo 6
Psikologların Klinikte Çalışabilmeleri İçin Sahip Olmaları Gereken En Az Eğitim Düzeyi

| Eğitim Düzeyi | n | % |
|------------------------------|----|------|
| Lisans | 14 | 18.7 |
| Bilim Uzmanlığı veya Doktora | 40 | 53.3 |
| Mesleksel Eğitim | 21 | 28.0 |

$X^2: 14.48$ s.d: 2, $P < .001$

Mezuniyet sonrası klinik psikoloji eğitiminin hangi kurumlar tarafından verilmesinin tercih edildiğini belirlemek üzere sorulan sorudan elde edilen sonuçlara uygulanan «Chi-square» testi, böyle bir eğitim programının bir

kurum tarafından yürütülmesine taraftar ya da karşı olmanın, kurumun özelliğine bağlı olduğunu göstermiştir ($X^2: 151.61$ s.d.: 8 $P < .001$). Sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7
Mezuniyet Sonrası Klinik Psikoloji Eğitim Programlarını Yürütmesine Taraftar Olunan Kurumlar

| Kurum | Taraftar | | Kararsız | | Karşı | | Ölçek Değ. Ortalaması |
|--|----------|------|----------|------|-------|------|-----------------------|
| | n | % | n | % | n | % | |
| Üniversitelerin Psikoloji ve Tıp Fakülteleri | | | | | | | |
| Psikiyatri Bölümlerinin İşbirliği ile | 71 | 95.9 | 1 | 1.4 | 2 | 2.7 | 4.70 |
| Tıp Fakülteleri Psikiyatri Bölümleri | 49 | 80.3 | 2 | 3.3 | 10 | 16.4 | 4.00 |
| Üniversitelerin Psikoloji Bölümleri | 25 | 43.1 | 16 | 27.6 | 17 | 29.3 | 3.21 |
| Psikoloji Dernekleri | 16 | 27.1 | 23 | 39.0 | 20 | 33.9 | 2.91 |
| Sağlık Kurumlarının Kendileri Tarafından | 6 | 10.0 | 15 | 24.6 | 40 | 66.0 | 2.18 |

$X^2: 151.61$ s.d: 8, $P < .001$

Tablo 7'den de görülebileceği gibi, Üniversitelerin Psikoloji ve Tıp Fakülteleri Psikiyatri Bölümlerinin işbirliği ile böyle bir eğitimin verilmesinin yerinde olacağı görüşü, hekim gurubuna egemen olan bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. İkinci bir alternatif olarak bunu, Tıp Fakülteleri Psikiyatri Bölümleri izlemektedir. Üniversitelerin Akademik Psikoloji Bölümleri (X^2 : 2.51, s.d: 2 P →) ve Psikoloji Derneklerine ilişkin (X^2 : 1.25, s.d: 2 P →) ortaklaşa bölüşülen kesin bir tavır bulunmamakla birlikte, hekimlerin, mezuniyet sonrası klinik psikoloji eğitim programlarının, sağlık kurumlarının kendileri tarafından yürütülmesine karşı oldukları saptanmıştır (X^2 : 30.53 s.d: 2 P < .001)

Psikologlara Karşı Bazı Tutumlar : Zaman zaman ilgili tıp doktorlarının, bir meslek kolu olarak klinik psikoloji ve psikologlar hakkında bazı inanç ve tutumlara sahip olduklarından söz edilir ve psikologlar arasında mesleki sorunlar tartışılırken, sorunlardan bazıları bu tutum ifadelerine bağlanarak açıklanmaya çalışılır. Bu inanç ve tutumların gerçekte hekim gurubuna ne denli genelleştirilebileceğini araştırmak için 15 maddeden oluşan bir Tutum Ölçeği geliştirildi ve örneklem gurubundan, 5 aralıklı bir ölçek üzerinde bu tutum ifadelerini değerlendirmesi istendi.

Alınan cevaplar üzerinde yapılan madde analizi ile ölçeğin 9 maddesinin 0.725'lik bir iç tutarlılık katsayısı gösterdiği ve bu maddeler ile toplam ölçek skoru arasında .01 manidarlık düzeyinde 0.584'lük bir korelasyon olduğu bulunmuştur.

Elde edilen sonuçlar, bir gurup olarak psikiyatr ve nörologların psikologlara karşı ölçek maddeleri ile tanımlanan olumsuz inanç ve tutumlara sahip olmadıklarını göstermektedir. Örneğin, örneklem gurubunun % 93.3'ü «Psikologlar türlü yollarla sağlık kurumlarına girmiş kimselerdir ve tıbbi hizmetlerin dışında kalması gereken bir gurubu oluştururlar» ifadesine; % 97.4'ü «Psikologlara test uygulanması için hasta göndermenin nedeni test sonuçlarından yararlanmak istemem değil fakat hastayı ve psikoloğu bir işle meşgul etmek istememdir» ifadesine; % 94.9'u «Akıl ve ruh sağlığı kuruluşlarında psikologların çalışmaları Türkiye için bir ihtiyaç değil fakat bir lükstür» ifadesine; % 100'u «Elimde olsaydı akıl ve ruh sağlığı kuruluşlarında psikologların çalışmalarına tümüyle engel olurdum» ifadesine red veya tümüyle red cevabı vermişlerdir. Ölçeğin öteki maddeleri ve ayrıntılar Ek 1'de verilmiştir.

TARTIŞMA

Araştırma sonuçları, ruh sağlığı hizmetlerinde psikologların içinde buldukları bir çok soruna ışık tutabilecek bulgular sağlamıştır.

Bunlardan biri, psikologların göreve atanmalarında izlenen yol ile ilgilidir.

Elde edilen bulgular, hekimlerin psikologlar için çalışabilecekleri alan olarak doğrudan psikiyatrik hizmet veren sağlık kurumlarını ön planda gördüklerini ve genel sağlık hizmeti veren kuruluşlara inildikçe, buralarda psikologların çalışmalarına daha az taraftar olduklarını göstermektedir. Psikologların daha çok psikiyatrik hizmet veren sağlık kurumlarında çalışabilecekleri kanısı, onların rol ve işlevlerinin algılanmasıyla yakından ilgilidir ve böyle bir algının pekiştirilmesinde hem psikologların kendileri hem de onların çalışabilecekleri diğer alanların tanıtılmaması etkin olmuştur. Ancak, ruh sağlığı alanlarının giderek artan psikolog sayısını karşılamada yetersiz kalması ve genel sağlık hizmeti veren kurumlara psikologların atanması gerçeği karşısında, psikologların bu kurumlarda da yararlı olabileceklerinin kanıtlanması gerekmektedir. Böylece, genel sağlık hizmeti veren kurumlarda işlevi olmayan mutsuz profesyoneller oluşmanın önü alınabilir. Nöroloji ve nöroşüanj alanlarının en son sırada yer alması, psikologların aslında büyük katkıları olabilecek bu alanların ne denli ihmal edildiğini düşündürmektedir. Psikolojinin uygulama alanlarında uzmanlaşmaya gidilmedikçe, bu tür durumlarla karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Test uygulama ve rapor hazırlamanın psikologların en önemli, en çok ihtiyaç duyulan ve psikologların kendilerinin de en çok ilgilendikleri bir işlev olarak görülmesi, hekimlerin psikologları bu geleneksel rol içinde değerlendirdiklerini göstermektedir. Psikologların, test uygulayıcısı olmalarının ötesinde değişen rollerinin Türkiye'de bugün de devam etmesi, ülkemizde klinik psikolojinin hangi aşamada bulunduğunu açıkça yansıtmaktadır. Psikologların diğer alanlarda da (örneğin psikoterapi) varlık göstermeleri, kendilerine düşen bir görevdir.

Psikologların daha çok bir psikometrist olarak algılanmalarının nedeni hekimlerin, psikologların önemli sorumluluklarından birinin araştırma olduğunu ve bu faaliyetin yapılmasına ihtiyaç duyduklarını bildirmelerine karşın, psikologların kendilerinin bu tür faaliyete daha az önem verdiklerine inanmalarında aranabilir. Gerçekten de yapılan bir araştırmada (4), psikologların çoğunluğunun kliniklerde araştırma ve öğretim faaliyetlerinde bulunmadıkları saptanmıştır. Psikologların, kendilerini aynı zamanda bir araştırmacı ve öğretici olarak kanıtlamadıkları ve bu kimliği kazanmadıkları sürece, şimdiki statülerinden sıyrılamayacakları söylenebilir.

Psikolojik testlerin en çok ayırıcı tanıda yararlı olduğu kanısı, psikiyatri de hastanın tanısal bir kategoriye yerleştirilmesinin bugün de önemini sürdürdüğüne işaret etmektedir. Tanısal sistemlerin geçerlik ve güvenilirliğinin sınırlı olduğu psikiyatri de, psikolojik testlerden böyle bir katkının beklenmesi doğaldır. Ancak tanı sistemleri üzerinde yürütülen son çalışmalar (örneğin: Dünya Sağlık Örgütü'nün ICD - 9 ve Amerikan Psikiyatri Derneğinin DSM - III çalışmaları), psikiyatride psikolojik testlerin katkısına gereksinim duyulmadan da güvenilir ve geçerli tanıya gidilebileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle, psikolojik testlerin başka alanlarda da yararlı olabileceğini şimdiden kentlamak psikologlara düşen bir görev olmaktadır.

Lisans Diplomalı psikologların, Bilim Uzmanlığı ve Doktora Diplomalı psikologlara göre, tüm klinik faaliyetlerde daha az yeterli oldukları kanısı mezuniyet sonrası eğitimin önemini vurgulamaktadır. Bu sonuç, hekimlerin klinikte çalışabilmeleri için psikologların en az Bilim Uzmanı veya Doktora düzeyinde eğitim görmüş olmaları gerektiği kanısı ile de desteklenmiştir. Ancak, Türkiye'de sadece bir kaç üniversitenin Psikoloji bölümlerinde yürütülen Bilim Uzmanlığı ve Doktora programları ile tüm psikologların mezuniyet sonrası eğitim gereksinimlerinin karşılanması olanaksızdır. Bu nedenle, uzmanlığa yönelik psikoloji eğitiminin 4 yıllık Lisans dönemine kaydırılması ve her iki eğitimin birlikte tamamlanması biçiminde görüşler bir çözüm yolu olarak, son zamanlarda geçerlik kazanmaya başlamıştır (bkz. 5, 6). Bu yönde görüşleri kabul etmeden önce, 4 yıllık Lisans eğitimi boyunca, test uygulama için bile yeterli olabilecek psikolog yetiştirilemediği gerçeğinin gözden uzak tutulmaması gerekir. En gerçekçi çözüm yolu belki, üniversitelerin mezuniyet sonrası eğitim programlarını genişletmek ve yeniden örgütlenmektedir.

Mezuniyet sonrası klinik psikoloji eğitiminin, üniversitelerin psikoloji ve tıp fakülteleri psikiyatri bölümlerinin işbirliği ile verilmesi yönünde bir görüş ilk anda yerinde gibi gelmekle birlikte, salt tıp fakülteleri psikiyatri

bölümleri tarafından bu eğitimin verilebileceği görüşünün de taraftar topladığı bir ortamda ve böyle bir uygulama ile, tek bir klinik psikologun bulunmadığı bir üniversite psikiyatri kliniğinde psikologlara Doktora Diploması verildiği gerçeği karşısında, bu işbirliğinin niteliğinin belirlenmesi zorunlu olmaktadır. Klinik psikoloji mezuniyet sonrası eğitiminde, tıp fakülteleri psikiyatri bölümlerinin işbirliği, psikologlara uygulama olanakları sağlaması açısından söz konusu olabilir; fakat programın yürütülmesi üniversitelerin psikoloji bölümlerinin sorumluluğu ve denetimi altında olmalıdır.

Tutum Ölçeği, psikologların kendilerini ruh sağlığı kurumlarına birer eleman olarak kabul ettirdiklerini göstermiştir. Bundan sonraki aşama, psikologların kendilerini bağımsız ve gelişmiş bir mesleğin temsilcileri olduklarını kanıtlamalarıdır.

KAYNAKLAR

1. Öztürk, M. O (1979) : Psikologların Görev Tanımı ve Yetkileri Üzerine. Psikoloji Dergisi, 5., Mart, 7-8.
2. Baumeister, A. A (1967) : A Survey of the Role of Psychologists in Public Institutions for the Mentally Retarded. Mental Retardation, Feb., 2-5.
3. Wellner, A.M (1968) : Survey of Psychology Services in State Mental Hospitals. American Psychologist, Vol. 23, 377-80.
4. Topçu, S. (1979) : Sağlık Alanlarında Çalışan Psikologların Öğretim ve Mesleki Sorunları Üzerine bir İnceleme. Psikoloji Dergisi, 7 Eylül, 25-8.
5. Kuzgun, Y. (1980) : Danışma Psikologlarının Rol Tanımları ve Eğitimleri için alınabilecek Önlemler. Türkiye'de Uygulamalı Psikoloji ve Sorunları, S. Topçu (Derl.) Psikologlar Derneği Yayınları, 53.5.
6. Uçman, P. (1980) : Çözüm Önerileri. Türkiye'de Uygulamalı Psikoloji ve Sorunları, S. Topçu (Derl.) Psikologlar Derneği Yayınları, 55-8.

Tutum Ölçeği
Ek 1

| Madde | Kabul | | Kararsız | | Red | | X | | SS | | T. Skoria | | z |
|---|-------|------|----------|------|-----|-------|-------|-------|-------|-----|-----------|-------------|-----|
| | n | % | n | % | n | % | % | X | SS | v | r | | |
| 1. Çalıştığım kurumda psikoloğa değil fakat daha çok Doktor ve Hemşireye ihtiyacım var. | 31 | 40.8 | 2 | 2.6 | 43 | 56.6 | 2.711 | 1.305 | 1.702 | 491 | 536 | | |
| 2. Psikologlar türlü yollarla sağlık kurumlarına girmiş kimselerdir ve tıbbi hizmetlerin dışında kalması gereken bir gurubu oluşturlar. | 1 | 1.3 | 4 | 5.3 | 70 | 93.3 | 1.467 | 664 | 441 | 718 | 904 | | |
| 3. Psikologların ne yaptıkları ve ne yapmaları gerektiği hakkında bir bilgim yok. | 1 | 1.3 | 3 | 4.1 | 70 | 94.6 | 1.392 | 637 | 406 | 655 | 782 | | |
| 4. Psikologlara test uygulanması için hasta göndermenin nedeni test sonuçlarından yararlanmak istemem değil, hastayı ve psikoloğu bir işle meşgul etmek istememdir. | 2 | 2.6 | — | — | 76 | 97.4 | 1.436 | 695 | 483 | 569 | 645 | | |
| 5. Akıl ve ruh sağlığı kuruluşlarından psikologların çalışmaları Türkiye için bir ihtiyaç değil fakat bir lükstür. | — | — | 4 | 5.1 | 74 | 94.9 | 1.410 | 591 | 349 | 620 | 725 | | |
| 6. Elimde olsaydı akıl ve ruh sağlığı kuruluşlarında psikologların çalışmalarına tümüyle engel olurdum. | — | — | — | — | 77 | 100.0 | 1.195 | 399 | 159 | 681 | 829 | | |
| 7. Sağlık kurumlarında psikologlardan gerekirse bir sekreter, bir hemşire veya öğretmen gibi yararlanabilmeliyim. | 7 | 9.2 | 4 | 5.3 | 65 | 85.5 | 1.829 | 944 | 890 | 586 | 699 | | |
| 8. Beni en çok rahatsız eden, psikologların bir tıp doktoru imiş gibi davranmalarıdır. | 18 | 24.0 | 17 | 22.7 | 40 | 53.3 | 2.627 | 1.183 | 1.399 | 411 | 436 | | |
| 9. Çalıştığım kurumda gözlemlerim, meslekler arası çalışmaların kaynağının psikologlar olduğunu göstermiştir. | 1 | 1.3 | 9 | 12.0 | 65 | 88.7 | 1.747 | 773 | 597 | 456 | 490 | | |
| | | | | | | | | | | | | Ortalama r. | 594 |